

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ QGIS ДЛЯ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЦЬКИХ КОЛОНІЙ МОЛОЧНОЇ (XIX- ПОЧАТОК XX СТ.)

Алла Крилова¹

1. Кафедра історії, археології і філософії, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького, вул. Гетьманська 20, Мелітополь, Україна, 72312, e-mail: allakr2014@gmail.com

Розкрито можливості моделювання соціально-економічного розвитку німецьких колоній Пришибської волості в системі QGIS. Даний аналіз розглядається як основа ГІС-атласу всього комплексу німецьких поселень Південної України. Ключові слова – *QGIS; німці; Молочна; картографічні дані; статистика.*

Постановка проблеми

Останні десятиліття в Україні поступово поширюється використання ГІС-технологій в географічних дослідженнях. Нажаль, ГІС-проектів історичного спрямування значно менше

Метою дослідження є створення ГІС-Атласу німецьких та менонітських колоній Південної України. Це реальна можливість узагальнення інформації різноманітних опублікованих та неопублікованих джерел.

Багатонаціональний склад населення цього регіону та значна кількість історичних джерел, які потребують переосмислення, робить такі дослідження особливо актуальними.

Аналіз останніх досліджень

Одним з найбільш успішним є створення ГІС-Атласу Голодомору 1932-1933 рр. колективом Інституту історії України [Боряк Г. В., Сосса Р. І., 2012]. Використання міжнародного та українського досвіду створення подібних проектів дозволяє провести реалізацію історичних ГІС-проектів для території Південної України.

Інформаційна база ГІС-атласу

На першому етапі роботи нами розглянуто можливості застосування ГІС-технологій в процесі дослідження історії німців Молочанського колоністського округу Пришибської волості.

Використання ГІС в цьому напрямку дозволяє здійснити візуалізацію не тільки картографічних і статистичних даних, а й інших видів джерел. Велика кількість досліджень з історії російських німців різних регіонів, в тому числі і Молочної,

вимагає більш комплексного підходу і переведення даних в цифровий формат [Клаус, 1869; Мальшкіна, 2011; Штах, 1916].

Це допоможе заново розглянути вже вивчені етапи їх інтеграції в навколишній соціум.

Використання ГІС носить не тільки історичний, а й загальний характер, зачіпаючи різні сторони суспільного розвитку, хоча історичний компонент залишається визначальним. Подібна обробка має великий потенціал.

Матеріали Атласу будуть мати як наукове, так і навчальне значення.

Використання ГІС в даному дослідженні дозволяє проаналізувати кожну колонію з моменту її заснування і розглянути демографічні, економічні та інші аспекти її розвитку.

Отримана інформація представлена у вигляді бази даних системи QGIS.

Проведено дослідження соціально-економічного розвитку німецьких колоній Пришибської волості і створено комплекс слоїв, які вміщують наступну інформацію:

- Дата заснування, назва та перейменування колонії,
- Локалізація населених пунктів та їх наявність на даний час.
- Відомості про перших поселенців.
- Кількість дворів і населення.
- Основні промислові об'єкти.
- Особливості сільського господарства.
- Об'єкти соціального значення.

Основні джерела, які використані в процесі роботи:

Статистичні данні:

- Довідники по промисловості і сільському господарству [Список, 1903].
- Огляди стану колоній [Населенные, 1905; Статистические, 1838].
- Звіти губернаторів [Приложение, 1890].
- Земська статистика (дані подвірних переписів і ін.) [Андрієвський, 1915; Постановления, 1914].
- Дані поземельних, демографічних та інших переписів [Російський, 1896; Статистика, 1895].

Картографічні джерела:

Російський державний історичний архів, трьохверстна карта Європейської Росії [Трехверстная]

Карта Мелітопольського повіту Таврійської губернії. За відомостями 1889 року. Складена П. Лебедевим [Лебедев, 1889].

Карта Мелітопольського повіту Таврійської губернії 1911 р. [Лебедев, 1911].

Топографічні карти 1930-х - 1990-х років [Топографическая, 1941; Топографическая, 1999; Топографическая, 2001].

Висновки

Пробне використання даної бази даних на прикладі Пришибської волості планується в

подальшому розширити на іншу частину компактного поселення етнічних німців Молочної і всієї Південної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Андрієвський Ф. Н.* Статистический справочник Таврической губернии. Часть 2. Вып. 3. Мелитопольский уезд. Список населенных мест. – Симферополь: 1915. IV, 121 с.
2. *Боряк Г. В., Сосса Р. І.* ГІС-Атлас Голодомору в Україні 1932–1933 рр. // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку. Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції "Національні атласи у формуванні глобального інформаційного простору" (м. Київ, 13–14 вересня 2012 р.). – Вып. 5. – К., 2012. С. 30–35
3. *Клаус А.* Наши колонии. – СПб.: 1869.
4. *Комитет* об иностранных поселенцах Южного края России 1799-1876. - Одесса: Изд-во ТЭС, - Т. 1, 2. Аннотированная опись дел 1819-1826 гг., 1799-1818 гг. – 1999. 242 с.
5. *Лебедев П.* Карта Мелитопольского уезда Таврической губернии. По сведениям 1889 года.
6. *Лебедев П.* Карта Мелитопольского уезда Таврической губернии 1911 г. Издание Мелитопольского уездного земства.
7. *Мальшикина Е.В.* Исторические этапы распространения и особенности развития немецких колоний на Юге России в XIX-начале XX: автореф. дис...к-та ист.наук: 07.00.02 / Е.В. Мальшикина. - Пятигорский государственный гуманитарно-технологический университет. - Пятигорск, 2011. 188 с.
8. *Населенные* места Российской империи в 500 и более жителей с указанием всего наличного в них населения и числа жителей преобладающих вероисповеданий, по данным Первой всеобщей переписи населения 1897 г. СПб.: 1905. IX, 269, 120с.
9. *Приложение* ко всеподданнейшему отчету о состоянии Таврической губернии за 1889 год. – Симферополь: 1890. 107 с.,
10. *Постановления* Мелитопольского очередного уездного Земского Собрания 48-й очередной сессии созыва 2-16 Ноября 1913 года. Том 1-й. – Мелитополь: 1914. V, 980с.
11. *Российский* государственный исторический архив, ф. 1290, оп.11, д. 2263. Сведения о населенных местах. Мелитопольский уезд, 1896 г.
12. *Список фабрик* и заводов Европейской России. – СПб: 1903. – 838, 1, 38 с. Сведения Отдела Промышленности Министерства

Финансов и присланные самими владельцами.

13. *Статистика* Российской Империи XXII. Главнейшие данные поземельной статистики по обследованию 1887 года. Вып. 41. Таврическая Губерния. - СПб.: Издание Центрального Статистического Комитета Министерства Внутренних Дел. 1895. 19, 13 с.
14. *Статистические* сведения о Мелитопольском уезде за 1838 год. – Архив РГО, разряд 39, оп. 1, д. 2. – Колонии, даты основания, числ. насел. (м. и ж.), образование, культовые здания, мат-л из ктр.
15. *Трехверстная* карта России, ряд 28, лист 14; ряд 29, лист 14.
16. *Топографическая карта Токмак, Мелитополь 1:100000 (234/244).* Киевская военно-топографическая фабрика. 2001 г.
17. *Топографическая карта Запорожье, Орехов 1:100000 (234/244).* Киевская военно-топографическая фабрика. 1999 г.
18. *Топографическая* карта 1941 года. Генерального штаба Красной Армии. L-36-35-B-1941, L-36-23-G-1941, L-36-35-B-1941, L-36-35-G-1941, L-36-24-B-1941, L-36-36-A-1941, L-36-36-B-1952
19. *Штах Я.* Очерки из истории современной жизни южно-русских колонистов / Я. Штах. - М., 1916.

QGIS POSSIBILITIES FOR ANALYSIS OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF GERMAN COLONIES IN MOLOCHNA (XIX - BEGINNING XX CENTURY)

Alla Krylova

Department of history, archeology, and philosophy, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Getmanska str., 20, Melitopol, Ukraine, 72312, E-mail: allakr2014@gmail.com

A set of geographic and statistical data on the history of the development of the German colonies of Molochna is analyzed using QGIS. The main attention is paid to the geographical location of settlements, analysis of population statistics and land use.

Keywords – QGIS; Germans; Molochna; cartographic sources; statistics.